

УДК 373.3.018.32:316.77

УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ГРИ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СОЦІАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Міхеева О.І., Ємцева О.М.

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

У статті проаналізовано особливості розвитку соціального пізнання дітей старшого дошкільного віку та педагогічні умови використання інтерактивної гри в системі педагогічного супроводу соціального пізнання в дошкільному дитинстві. Феномен «соціальне пізнання» розглядається в контексті філософських, соціологічних і соціально-психологічних досліджень. Педагогічний супровід соціального пізнання дітей дошкільного віку з використанням інтерактивної гри представлено як інноваційна стратегія, спрямована на особистісно-орієнтовану модель організації педагогічного процесу. Визначено фактори, які дають можливість зіставлення завдань педагогічного супроводу соціального пізнання дитини дошкільника і розвиваючого потенціалу інтерактивної гри.

Ключові слова: соціальне пізнання, соціальне пізнання в дошкільному дитинстві, педагогічний супровід, інтерактивні методи педагогічного впливу, інтерактивна гра, ігрова технологія, педагогічні умови використання інтерактивної гри.

Постановка проблеми. Актуальною тенденцією сучасної системи дошкільної освіти є поступовий перехід від цінностей навчання дитини до цінностей її розвитку, від методології формування до методології педагогічного супроводу (І. Бех, М. Бітянова, Т. Глазкова, Я. Коломінський, К. Крутій, І. Липський, С. Юсфін).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях (Г. Андреева, О. Бодальов, М. Бившева, Н. Іванова, О. Кононко, В. Кудрявцев, Д. Фельдштейн, О. Чеснокова) соціальний розвиток співвідноситься з різними аспектами соціального пізнання, яке безперервно розвивається на всіх вікових етапах життя людини.

Питання використання інтерактивних ігор як одного з інтерактивних методів висвітлено в дослідженнях відомих вчених-практиків (Г. Лендрет, К. Лютова, О. Коропова, Е. Коротаєва, О. Пометун, О. Хухлаєва, К. Фопель, В. Шевцова та ін.). Вони довели адекватність використання інтерактивної гри для вирішення проблем розвитку особистості дитини.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Співвідношення поля інтерактивної гри з феноменом соціального пізнання та особливостями його розвитку у дошкільному дитинстві дозволило нам виявити суперечності: між необхідністю цілеспрямованої організації соціального пізнання дошкільників і недостатністю наукових досліджень, що розкривають специфіку даного процесу; між потенційними можливостями педагогічного супроводу і слабкою розробленістю змісту та форм його реалізації у процесі соціального пізнання старших дошкільників; між можливостями використання інтерактивної гри як засобу педагогічного впливу на розвиток соціального пізнання дитини та її реальним місцем у сучасній освітній практиці. Необхідність пошуку засобів розв'язання цих суперечностей обумовила вибір проблеми дослідження.

Мета статті. Метою статті є аналіз особливостей розвитку соціального пізнання дітей дошкільного віку та обґрунтування умов використання інтерактивної гри у системі педагогічного впливу на розвиток соціального пізнання дитини-дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Дослідницька робота проводилася з метою вивчення можливостей інтерактивної гри у процесі педагогічного супроводу соціального пізнання старших дошкільників. Для реалізації поставленої мети вирішувалися завдання: визначення показників та особливостей розвитку соціального пізнання старших дошкільників; розробка та реалізація умов використання інтерактивної гри в системі педагогічного супроводу; аналіз динаміки розвитку соціального пізнання дітей старшого дошкільного віку на основі застосування інтерактивних ігрових методик.

У відповідності до теоретичних положень, які були викладені у попередніх публікаціях, соціальне пізнання дітей старшого дошкільного віку з одного боку розгортається у взаємодії дитини з соціальним оточенням, з іншого забезпечує ефективність такої взаємодії [1; 2; 3; 4]. У процесі взаємодії з соціальним світом дитина знаходиться у різноманітних ситуаціях, де реалізує вибори стосовно соціального простору, соціальних ролей, інших, що її оточують, значущих для неї подій. У нашому дослідженні у якості параметрів, що характеризують розвиток соціального пізнання обрані адаптовані нами параметри, розроблені науковим колективом під керівництвом В. Кудрявцева: соціальний простір, соціальні ролі, значущі інші та життєві події [6].

Аналіз процесу соціального пізнання дітей старшого дошкільного віку проводився у відповідності до обраних параметрів за визначеними критеріями. За параметром «соціальний простір» розглядалися організація дитиною простору спілкування, змінення нею соціальних дистанцій у процесі взаємодії з дорослими та однолітками. За параметром «соціальні ролі» вивчався рівень розвитку гри дитини, властивості та характер ігрових дій, особливості ігрового сюжету. За параметром «значущі інші» аналізувалися потреба та рівень розвитку спілкування дошкільника з однолітками та дорослими, його орієнтація на оточуючих інших, вибір значущої особи. За параметром «життєві події» у фокусі аналізу знаходилися рівень ситуативної тривожності дитини, вербальна реконструкція подій, що відбуваються з нею.

Загалом були використані такі методики: «Розуміння смислу у коротких оповіданнях» та «Встановлення послідовності подій» (адаптований матеріал Н. Семаго та М. Семаго); модернізований варіант діагностики розвитку ігрової діяльності старших дошкільників, спрямований на виявлення особливостей освоєння дітьми позиції суб'єкту (адаптована методика О. Солнцевої); тест «Емоційне благополуччя у групі дитячого садка» (Г. Любіної, Л. Микулик); тест тривожності у модифікації Л. Ясюкової відноситься до проєктивних методів психодіагностики; тест кольорових ставлень О.Орехової «Будиночки», який є проєктивним діагностичним методом [8; 10; 11].

Комплекс методик був доповнений спостереженням за дітьми, методами вивчення документації та позиції педагогів. Загалом, цей комплекс дозволив проаналізувати процес соціального пізнання за обраними параметрами і був спрямований на вивчення пізнавальної, емоційної та поведінкової сфери особистості дітей старшого дошкільного віку.

Отримані дані довели про необхідність оптимізації процесу соціального пізнання старших дошкільників, дозволили врахувати особливості соціального розвитку дітей для відповідного педагогічного супроводу засобами інтерактивної гри.

Реалізуючи парадигму педагогічного супроводу соціального пізнання, можливо використовувати різноманітні інтерактивні технології, що описані у відповідній літературі (філософський проблемний полілог, технологія «Case study», технологія складання інтелект-карти, технологія «Фрірайтинг», технологія дебрифинга, технологія «Проектні команди») [5; 6]. У своєму дослідженні ми використали інтерактивну гру як засіб розвитку соціального пізнання, що є нашою авторською позицією і своєрідною знахідкою.

Вважаємо, що природа інтерактивної гри співвідноситься з показниками параметрів соціального пізнання, цілком природно накладається на процес соціального розвитку дитини і саме тому може бути ефективною технологією педагогічного супроводу розвитку соціального пізнання дитини за таких умов:

- супроводжувальний стиль педагогічної взаємодії з дитиною;
- організація соціально-ігрового середовища та досвіду спільної життєдіяльності в ньому;
- забезпечення часу і місця для проведення інтерактивної гри;
- використання спеціальних прийомів стимулювання, виникнення і розгортання інтерактивної гри.

Інтерактивна гра є тим полем, де природним чином виявляють себе та розвиваються якості, що визначають своєрідність особистісної позиції дитини у відповідності до параметрів соціального пізнання. Завдяки сутності інтерактивної гри як засобу соціального пізнання є можливим: отримати нові враження та набути соціального досвіду; допомогти дитині усвідомити єднання з іншими; дати дітям надію; показати дітям, що таке повага; навчити приймати рішення – самостійно або у групі; навчити дітей співчувати; поєднати вчорашні та сьогоднішні цінності; пов'язувати почуття і мораль; допомогти розкритися особистості дитини; розвивати у дітях відкритість, вмін-

ня виражати своє ставлення до інших; слухати та розуміти інших; відчувати загальність проблем і своєрідність кожної людини; слідувати соціальним нормам та правилам; справлятися зі своїм страхом та стресом; показати, як можна жити без насилля; допомогти дитині відкрити для себе мистецтво досягати внутрішньої гармонії та урівноваженості; розвивати почуття гумору; розвивати сильні сторони характеру тощо [5; 9].

У процесі організації педагогічного експерименту, ми дійшли висновку щодо необхідності поетапної реалізації педагогічних умов. На підготовчому етапі здійснювалося просвітницько-консультативна діяльність для педагогів дошкільного закладу та заходи для створення атмосфери психологічної підтримки та безпеки на всіх етапах взаємодії дорослого та дитини. Просвітницька робота включала попереднє анкетування педагогів, проведення семінару-практикуму «Як любити дітей?», педагогічної дискусії «Нестандартна дитина», системи тренінгів «Педагогічний супровід дитинства», майстер-клас «Інтерактивні освітні технології».

Ефективність педагогічного супроводу процесу соціального пізнання старших дошкільників напряму пов'язана з особистісно-орієнтованою позицією вихователя у взаємодії з дітьми. Така позиція відрізняється цілісним баченням дитини з урахуванням її індивідуальних та особистісних якостей, намаганням створити середовище, багате на події, наповнити життєвий досвід дитини змістом та цінностями; оптимізувати процеси індивідуалізації та соціалізації дитини.

На основному етапі здійснювалась організація спеціального індивідуального та групового простору для проведення інтерактивної гри та супроводу ігрової діяльності в різних її видах і формах. При доборі та адаптації інтерактивних ігор ми враховували завдання дослідження, соціальний досвід дітей та їх індивідуальні особливості.

На основному етапі в експериментальній групі були реалізовані принципи інтерактивної діяльності:

- одночасна взаємодія – всі діти працюють в один і той же час;
- однакова участь – для виконання завдання кожному дитини дається однаковий час;
- позитивна взаємодія – група виконує завдання при успішній роботі кожної дитини;
- індивідуальна відповідальність – при роботі у групі у кожної дитини своє завдання.

На підставі аналізу змісту інтерактивних ігор, були визначені і застосовані універсальні умови їх проведення:

- підбір педагогом завдань і вправ для групи дітей (на основі аналізу результатів індивідуальної і групової діагностики);
- ознайомлення дошкільників з проблемою, яку треба розв'язати, з метою, якої треба досягти (проблема і мета завдання повинні бути чітко і доступно сформульовані вихователем, щоб у дітей не виникло відчуття незрозумілості і непотрібності того, чим вони збираються займатися);
- взаємодія дітей у процесі гри один з одним для досягнення поставленої мети (при появі утруднень, педагог коригує дії дошкільнят);
- після закінчення гри обов'язковим є аналіз результатів, підведення підсумків (склада-

ється з концентрації уваги на емоційному аспекті – на почуттях, які зазнали дошкільнята, і обговорення змістовного аспекту).

Моделюючи соціально-ігровий простір брали до уваги такі основні положення:

- це особливе середовище, в якому «живуть» і базис якого складають соціальні процеси, соціальні стосунки, соціальні позиції, соціальні практики;
- в ньому здійснюються соціальні стосунки, що розгортаються у вигляді слів, дій, вчинків дітей та вихователя, у певному образі речей, інтер'єру, атрибутів тощо;
- у такому просторі суб'єкти взаємодії виконують різні соціальні ролі і набувають певного досвіду;
- у соціальному просторі діють значущі інші, відбуваються або моделюються певні життєві події;
- ядро соціального простору складає група дитячого садка, контакти в якій характеризуються малочисельністю, безпосередністю, інтенсивністю та відносною стійкістю.

Для оптимізації соціального пізнання старших дошкільників визначальним чинником став вибір домінуючою форми педагогічного супроводу, що були позначені вище, необхідною умовою виступило поєднання форм захисту, підтримки та підкріплення позиції дитини у відповідності як до рівня розвитку самої дитини, так і до ситуацій взаємодії з нею. Для дітей, які демонстрували низький та задовільний рівні соціального пізнання, домінуючими формами були захист і турбота. Для дітей з високим рівнем передбачалося підкріплення їх позиції у соціальних стосунках і вчинках.

Для визначення ефективності використання інтерактивної гри у системі педагогічного супроводу соціального пізнання старших дошкільників на узагальнюючому етапі дослідницької роботи проведено підсумкову діагностику, виконаний

аналіз емпіричних даних, що висвітлюють динаміку соціального пізнання за визначеними параметрами, показниками та рівнями розвитку.

Можна стверджувати, що включення інтерактивних ігор у регламентовану, а потім самостійну діяльність дітей сприяло осмисленню нового особистого досвіду дитини (переживань, комунікацій, вибору та прийняття рішення, діяльності тощо), нових знань та способів їх отримання, нових умінь та навичок, що закладаються у житті старших дошкільників, дозволили їм відчувати і розвинути власні соціальні якості, гармонізувати взаємостосунки з мікросоціумом, позитивно зміцнити власну Я-концепцію, сформувані початкові індивідуальні уявлення про цілісний образ світу, розвинути комунікативні навички. Інтерактивна гра за своїм змістом та технологією здійснення дозволяє проектувати соціальний простір, сприяти розширенню досвіду життєдіяльності дошкільника; організувати педагогічно доцільні комунікації учасників освітнього процесу, спрямовані на засвоєння спектру соціальних ролей у дошкільному дитинстві; насичувати соціальне середовище емоційними спільними переживаннями дитини зі значущими дорослими; моделювати значущі для дитини життєві події з метою збільшення можливостей набуття досвіду соціальної взаємодії. Таким чином, наше припущення стосовно використання інтерактивних ігор у системі педагогічного супроводу соціального пізнання дитини-дошкільника підтвердилося.

Висновки і пропозиції. Дані заключного етапу дослідження довели, що експериментальна система використання інтерактивних ігор у процесі розвитку соціального пізнання дитини старшого дошкільного віку є ефективною та перспективною, а одержані результати позитивними.

Список літератури:

1. Андреева Г. Психология социального познания / Г. Андреева. – М.: Аспект-Пресс, 1997. – 239 с.
2. Бех І. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання / І. Бех // Початкова школа, № 3. – 2003. – С. 1-6.
3. Бывшева М. Социальное развитие старших дошкольников в образовательном процессе детского сада / М. Бывшева // Дошкольное воспитание. – 2009. – № 9. – С. 59-63.
4. Головки М. Проблема педагогического сопровождения детства в контексте современной образовательной парадигмы / М. Головки, Е. Михеева // Преемственность между дошкольным и начальным образованием. Материалы международной научно-практической конференции. – Таганрог, 2013. – С. 122-126.
5. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / авт.-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 135 с.
6. Кудрявцев В. Личностный рост ребенка в дошкольном образовании / В. Кудрявцев, Г. Уразалиева, И. Кириллов. – М.: Макс Пресс, 2005. – 390 с.
7. Крутий К. Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки / К. Крутий // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. – Ч. 1. – С. 185-198.
8. Методические рекомендации по использованию диагностического комплекта «Исследование особенностей развития познавательной сферы детей дошкольного и младшего школьного возраста / М. Семаго, Н. Семаго. – М.: АРКТИ, 1999. – 31 с.
9. Михеева О. Інтерактивна гра як засіб педагогічного впливу на розвиток «Я-концепції» дитини-дошкільника / О. Михеева, О. Шутько // Молодий вчений. – № 10.1. – 2017. – С. 42-45.
10. Орехова О. Методика «Домики» – диагностика дифференциаций эмоциональной сферы ребенка / О. Орехова. – СПб.: ИМАТОН, 2007. – 104 с.
11. Ясюкова Л. Методика определения готовности к школе / Л. Ясюкова. – СПб.: ИМАТОН, 2006. – 204 с.

Михеева Е.И., Емцева О.Н.

Государственное высшее учебное заведение
«Донбасский государственный педагогический университет»

УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНОЙ ИГРЫ В СИСТЕМЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ПОЗНАНИЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В статье проанализированы особенности развития социального познания детей старшего дошкольного возраста и педагогические условия использования интерактивной игры в системе педагогического сопровождения социального познания в дошкольном детстве. Феномен «социальное познание» рассматривается в контексте философских, социологических и социально-психологических исследований. Педагогическое сопровождение социального познания детей дошкольного возраста с использованием интерактивной игры представлены как инновационная стратегия, направленная на личностно-ориентированную модель организации педагогического процесса. Определены факторы, которые дают возможность сопоставления задач педагогического сопровождения социального познания ребенка дошкольника и развивающего потенциала интерактивной игры.

Ключевые слова: социальное познание, социальное познание в дошкольном детстве, педагогическое сопровождение, интерактивные методы педагогического воздействия, интерактивная игра, игровая технология, педагогические условия использования интерактивной игры.

Mikheeva E.I., Yemtseva O.M.

State Higher Educational Establishment
«Donbas State Pedagogical University»

CONDITIONS OF THE USE OF INTERACTIVE GAME IN THE SYSTEM OF PEDAGOGICAL SUPPLEMENT OF SOCIAL CREATION OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN

Summary

The article analyzes the peculiarities of the development of social cognition of children of the older preschool age and the pedagogical conditions of the use of the interactive game in the system of pedagogical support of social cognition in preschool children. The phenomenon of «social cognition» is considered in the context of philosophical, sociological and socio-psychological research. Pedagogical accompaniment of social knowledge of children of preschool age using an interactive game is presented as an innovative strategy aimed at a person-oriented model of organization of pedagogical process. The factors that make it possible to compare the tasks of pedagogical support of the social cognition of the child of the preschool child and the developing potential of the interactive game are determined.

Keywords: social cognition, social cognition in pre-school childhood, pedagogical support, interactive methods of pedagogical influence, interactive game, game technology, pedagogical conditions of use of interactive game.